

10. Кримінальне право (Особлива частина) : підручник / За ред. О. О. Дудорова, Є. О. Письменського. – Т. 1 – Луганськ : Видавництво «Елтон-2», 2012. – 780 с.
11. Навроцький В. О. Кримінальне право України : Особлива частина : Курс лекцій / В. О. Навроцький. – К. : «Знання», 2000. – 772 с.
12. Галабала М. В. Тенденції розвитку науки кримінального права України в період після відновлення державної незалежності (питання Загальної частини) / М. В. Галабала // Форум права. – 2012. – № 4 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.irbis-nbuv.gov.ua>.
13. Вечерова Є. М. Функції і принципи як категорії, що опосередковують динаміку та статистику кримінального закону / Є. М. Вечерова // Науковий вісник Херсонського державного університету. – Випуск 1. – Т. 3. – С. 14–19.
14. Бабаєв М. М. Принципи уголовного права и основания его устойчивого развития / М. М. Бабаєв, Ю. Е. Пудовочкин [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://sartraccc.ru/i.php?oper=read_file&filename=Pub/crp.htm.
15. Навроцький В. О. Основи кримінально-правової кваліфікації / В. О. Навроцький : Навч. посіб. – Юрінком Інтер, 2006. – 704 с.

УДК 343. 365

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ РОДОВОГО ОБ'ЄКТУ ПРИХОВУВАННЯ ЗЛОЧИНУ

Гуд Т.М.,
асистент

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Розглянуто питання родового об'єкту приховування злочину. Досліджено поняття «правосуддя». На підставі аналізу законодавства України, наукових публікацій зазначається, що назва розділу XVIII КК України не повною мірою узгоджується зі змістом безпосередніх об'єктів злочинів, що у ньому передбачені.

Ключові слова: правосуддя, злочини проти правосуддя, родовий об'єкт злочину, судові органи, правоохоронні органи.

Гуд Т.М. / ПРОБЛЕМНЫЕ ВОПРОСЫ ОПРЕДЕЛЕНИЯ РОДОВОГО ОБЪЕКТА СОКРЫТИЯ ПРЕСТУПЛЕНИЯ / Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого, Украина

Раскрыт вопрос родового объекта укрывательства преступления. Исследовано понятие «правосудие». На основании анализа законодательства Украины, научных публикаций отмечается, что название раздела XVIII УК Украины не в полной мере согласовывается с содержанием непосредственных объектов преступлений, в нем предусмотренных.

Ключевые слова: правосудие, преступления против правосудия, родовый объект преступления, судебные органы, правоохранительные органы.

Gud T.M. / PROBLEM QUESTIONS OF DETERMINATION OF GENERIC OBJECT CONCEALMENT OF CRIME / Yaroslav the Wise National Law University, Ukraine

In explaining the nature of an offense must identify the object of criminal assault. It is an object of the crime, allows understand the social and legal nature of the infringement, its nature and extent of public danger, defines the boundary of the rules of the Criminal Code, promotes proper training actions and helps to distinguish from crime related offenses.

The article is dedicated to the problems of definition of the notion of a gender object of the crimes, responsibility for which is stipulated in the chapter XVIII of the Criminal Code of Ukraine «Crimes against justice». In particular, definitions of «justice» and «gender object of the crimes against justice» are analyzed. Drawn conclusion that justice – it only one of facilities of realization of department judicial. A justice is necessary to be examined in the traditional understanding of this term – as activity of courts on consideration and dispatch of civil, economic, criminal cases and businesses about administrative crimes.

A justice and legality of justice are in dependence not only on activity of judicial bodies but also organs and persons, that assist realization of this function of the state by a timely exposure, stopping, opening publicly of dangerous acts, grant of reliable information on the circumstances of crime, responsible for correct and timely implementation of court decisions, and others like that.

In this connection seen expedient to co-ordinate the name of division of XVIII of Special part of CC with maintenance of direct objects of crimes, that in him envisaged.

Key words: justice, crimes against, generic object of the crime, judicial bodies, law enforcement bodies.

Проблема об'єкта злочину складна і багатогранна. Її дослідженню в науці кримінального права приділяється багато уваги. Такий теоретичний та практичний інтерес до цієї теми зумовлюється багатьма чинниками. Правильне визначення об'єкта злочину допомагає визначити місце конкретного злочину в системі Особливої частини Кримінального кодексу України (далі – КК), належним чином здійснити кримінально-правову кваліфікацію вчиненого, призначити справедливе покарання, розмежувати суміжні делікти, відокремити злочини від інших суспільно небезпечних діянь чи незлочинної поведінки тощо.

Незважаючи на тривалий розвиток кримінального законодавства та правової доктрини України, окремі аспекти даної проблеми не позбавилися дискусійного характеру, зокрема, питання визначення родового об'єкта злочинів, передбачених розділом XVIII Особливої частини КК.

Дослідниками, які займалися вивченням даної проблеми є: Ю. В. Александров, М. І. Бажанов, Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, І. С. Власов, А. В. Галахова, Л. Д. Гаухман, С. Є. Дідик, О. М. Лемешко, Л. В. Лобанова, М. І. Мельник, В. О. Навроцький, А. В. Наумов, Ш. С. Рашковська, В. І. Тютюгін, М. І. Хавронюк, М. В. Шепітько та інші

науковці. Проте не дивлячись на значні напрацювання у цій сфері, у наукових колах так і не вироблено єдиного концептуального підходу щодо розуміння змісту родового об'єкта зазначених злочинів.

Метою статті є з'ясування змісту поняття «правосуддя», визначення родового об'єкту заздалегідь не обіцяного приховування злочину, а також розробка пропозиції щодо вдосконалення назви розділу XVIII Особливої частини КК.

Зазвичай під родовим об'єктом злочину розуміють об'єкт, який охоплює певне коло тотожних чи однорідних за своєю соціальною та економічною сутністю суспільних відносин, що мають охоронятися внаслідок цього єдиним комплексом взаємопов'язаних кримінально-правових норм. Саме родовий об'єкт перебуває в основі систематизації статей Особливої частини КК. Це дає підстави стверджувати, що законодавець повинен об'єднувати в межах кожного розділу Особливої частини КК злочини, що мають єдиний родовий об'єкт [1, с. 105].

Приховування злочину, відповідальність за яке передбачене ст. 396 КК, входить до розділу XVIII КК «Злочини проти правосуддя». З цього можна зробити висновок, що

закон визнає родовим об'єктом цього злочину – суспільні відносини у сфері здійснення (відправлення) правосуддя.

КК безпосередньо не містить визначення поняття правосуддя. Натомість у ч. 1 ст. 124 Конституції України закріплено, що правосуддя в Україні здійснюється виключно судами. Делегування функцій судів, а також привласнення цих функцій іншими органами чи посадовими особами не допускаються. У ч. 1 ст. 30 Кримінального процесуального кодексу України зазначено, що у кримінальному провадженні правосуддя здійснюється лише судом згідно з правилами, передбаченими цим Кодексом. Аналогічний припис передбачено у ч. 1 ст. 5 Закону України «Про судову устрій і статус суддів». Звідси можна дійти висновку, що чинне законодавство України під «правосуддям» розглядає виключно діяльність судів.

Проте при такому розумінні змісту поняття «правосуддя», включення статті, що передбачає відповідальність за приховування злочину, до розділу XVIII КК «Злочини проти правосуддя» вбачається необгрунтованим, оскільки досить складно визнати, що даний делікт спрямований проти діяльності суду. Адже цілком зрозуміло, що приховування злочину як таке розпочинається до того моменту, коли особа, яка його здійснила, постане перед судом. Розкриття приховування злочину органами досудового розслідування (хоча б частково), за загальним правилом, завжди передє безпосередньому судовому розгляду справи.

З проблемою визначення родового об'єкту у кримінально-правовій доктрині стикалися не лише дослідники питання відповідальності за приховування злочину, а й науковці, які займаються вивченням інших злочинів, передбачених у розділі XVIII КК. Увесь широкий спектр теоретичних концепцій з приводу вирішення цього складного питання можна звести до декількох напрямків.

Так, одна група науковців пропонує залишити у розділі XVIII КК лише ті діяння, які безпосередньо спрямовані проти правосуддя, тобто проти реалізації судами своїх функцій [2, с. 5]. Так, наприклад, В. К. Глістін пропонував у розділі про злочини проти правосуддя залишити лише норми, що охороняють відносини зі здійснення правосуддя [3, с. 107, 108]. При цьому автор не конкретизував, у які розділи потрібно перемістити склади злочинів, що на його думку підлягали виключенню з цього розділу.

Інша група дослідників вирішення проблеми визначення родового об'єкту злочинів, передбачених розділом XVIII КК, вбачає у розумінні «правосуддя» у двох значеннях: вузькому та широкому [4, с. 394; 5, с. 489-495; 6, с. 509]. У першому – це діяльність судових органів, у другому – діяльність не тільки суду, а й інших державних органів, які сприяють реалізації функції правосуддя. Так, наприклад, М. М. Голоднюк вказує, що під органами правосуддя розуміється не лише суд, а й ті органи, які сприяють суду реалізувати завдання та цілі правосуддя (органи слідства, дізнання, прокуратури, органи, що виконують вироки, рішення та постанови суду, які набрали законної сили). В. В. Мульченко зауважує, що законодавець не мав на меті відбити в назві розділу «Злочини проти правосуддя» внесені до неї склади злочину. Саме поняття «правосуддя» є більш широким та вагомим, ніж діяльність суду щодо його здійснення. Тому законодавець прагнув лише показати, що під назвою «Злочини проти правосуддя» об'єднані всі злочини, що посягають на діяльність суду (при здійсненні ним правосуддя), всіх органів, які сприяють шляхом судочинства здійсненню судом своїх функцій, а також органів, що забезпечують виконання рішень, постанов та вироків і призначених ними покарань [5, с. 489].

Таким чином, прихильники даного підходу під родовим об'єктом злочинів, передбачених розділом XVIII Особливої частини КК, розуміють не тільки суспільні відносини, що існують в межах судової діяльності, а й ті, що виникають під час досудового розслідування та при виконанні судових рішень.

Втім, у межах даної концепції відсутнє єдине розуміння обсягу поняття «правосуддя» як родового об'єкту злочинів, що досліджуються. Так, окремі вчені пропонують обмежувати його лише відносинами, що виникають у сфері діяльності судових та досудових органів, тобто за винятком органів виконання судових рішень, оскільки їх діяльність починається тільки після ухвалення вироку і набуття ним законної сили, а отже вони не приймають участі у здійсненні правосуддя [8, с. 111]. Інші вважають, що органи досудового розслідування, суду та виконання судових рішень, вироків і призначених покарань є суб'єктами правосуддя [9, с. 7].

І, нарешті, ще одна група дослідників бачить вихід з цієї ситуації у перейменуванні вказаного розділу Особливої частини КК. Зокрема В. М. Бурдін одним із способів вирішення вказаної проблеми називає зміну назви розділу XVIII КК таким чином, щоб він охоплював не лише злочини проти правосуддя, а й інші, які посягають на пов'язані із правосуддям відносини (у зв'язку із проведенням дізнання, досудового слідства, виконанням та відбуванням покарань) [10, с. 76]. О. М. Лемешко пропонує перейменувати його у «Злочини проти правосуддя і діяльності органів, які сприяють його реалізації» [11, с. 62]. Л. М. Палюх наголошує на необхідності заміни терміна «правосуддя» у назві розділу на «судочинство», зазначаючи, що воно є синонімом терміна «процес», посилаючись при цьому на теоретичні надбання. Обгрунтовуючи свою позицію приписами Кримінально-процесуального кодексу України 1960 р., авторка стверджує, що це поняття охоплює не лише судову діяльність, а й досудову та діяльність органів з приводу виконання та відбування покарань [12, с. 5-7]. Однак чинний Кримінальний процесуальний кодекс України (далі – КПК України) 2012 р. подібних положень не містить. Навпаки, у приписах, у яких вживається термін «судочинство», мова йде саме про судову діяльність. Наприклад, у ч. 4 ст. 27 КПК України 2012 р. зазначається, що кримінальне провадження у закритому судовому засіданні суд здійснює з додержанням правил судочинства, передбачених цим Кодексом. Крім цього у ч. 3 ст. 1 Закону України від 07 липня 2010 р. № 2453-VI «Про судову устрій і статус суддів» безпосередньо визначено, що судочинство здійснюється Конституційним Судом України та судами загальної юрисдикції.

Те, що «судочинство» є процесуальною формою здійснення правосуддя зазначається не тільки у нормативно-правових актах, а й у спеціальній юридичній та довідковій літературі. Глумачний словник називає судочинством діяльність судових органів, пов'язану з розглядом кримінальних і цивільних справ; судовий процес [13, с. 829]. Таким чином, визнання «судочинства» родовим об'єктом злочинів, передбачених розділом XVIII КК, не тільки не вирішує дану проблему, а й суперечить визначенню даного поняття у чинному законодавстві України. Тобто, суто технічна зміна назви розділу XVIII «Злочини проти правосуддя» на «Злочини проти судочинства» не тільки не вирішить проблемних питань щодо розуміння змісту родового об'єкту злочинів даного розділу Особливої частини КК, а й буде йти у розріз із чинним законодавством України.

Позиції щодо доцільності уточнення назви родового об'єкту зазначених злочинів, дотримується й С. Є. Дідик, який вважає правосуддя виключно компетенцією суду, а діяльність органів досудового розслідування чи виконання покарань – діяльністю, що сприяє здійсненню правосуддя. У зв'язку з цим родовим об'єктом цих злочинів він пропонує визнавати встановлений законодавством та поставлений під охорону нормами кримінального законодавства порядок відносин у суспільстві, що забезпечує нормальну діяльність правосуддя, органів та осіб, що сприяють його належному здійсненню. Виходячи з цього, автор обгрунтовує доцільність перейменування розділу XVIII «Злочини проти правосуддя» у «Злочини проти правосуддя та порядку діяльності, що сприяє його здійсненню» [14].

Однак, на наш погляд, запропонована назва розділу не здатна чітко визначити коло суспільних відносин, які ним охороняються. На законодавчому рівні не існує закріпленого визначення порядку діяльності, що сприяє здійсненню правосуддя. Законодавцем не встановлено, що необхідно розуміти під порядком діяльності, що сприяє здійсненню правосуддя. Не достатньо чітко це визначається й самим автором. Тож вказані проблеми можуть призвести до виникнення ще більших ускладнень із визначенням родового об'єкта цієї групи злочинів, ніж існують зараз.

В контексті досліджуваного питання важливим є проведення диференціації між такими близькими по значенню, але не синонімічними поняттями, як «судова влада», «правосуддя», «судочинство», «кримінальне провадження».

Судова влада в Україні реалізується шляхом правосуддя у формі цивільного, господарського, адміністративного, кримінального, а також конституційного судочинства. Судочинство здійснюється Конституційним Судом України та судами загальної юрисдикції. Юрисдикція судів поширюється на всі правовідносини, що виникають в державі.

Правосуддя – це державна діяльність, яку відправляє суд шляхом розгляду й вирішення у судових засіданнях в особливій, встановленій законом, процесуальній формі цивільних, кримінальних, господарських й адміністративних справ.

На відміну від правосуддя, судова влада – це права судових органів, якими вони наділені за чинним законом, можливість здійснювати широкі юрисдикційні повноваження; це правовий статус судів, їх місце як особливих органів державної влади. І, крім того, термін «судова влада» включає в себе також само здійснення владних повноважень судовими органами.

Таким чином, поняття здійснення судової влади значно ширше поняття здійснення (відправлення) правосуддя, оскільки судова влада проявляється в багатьох інших діях суду. Так, усі суди та судові структури зобов'язані узагальнювати судову практику, аналізувати судову статистику. Голови усіх судів вносять в державні органи, установи, організації, посадовим особам подання про усунення порушень закону, причин та умов, що сприяли скоєно злочину. Ці акти зобов'язують тих, кому вони спрямовані, здійснювати відповідні заходи по усуненню зазначених порушень. Усі зазначені повноваження судів є проявами судової влади, але виходять за рамки правосуддя.

Що стосується терміну «судочинство», то під ним розуміють діяльність судів по розгляду та вирішенню справ, віднесених до їх відомства, а також дії інших суб'єктів, які реалізують свої права та обов'язки, вступають у процесуальні відносини з судом (у кримінальному провадженні – органи досудового розслідування, прокурор). Так, наприклад, кожний громадянин може звернутися до суду з позовом про відшкодування йому матеріальної шкоди та ін. Всі ці дії є складовою частиною судочинства, але не правосуддя, яке вповноважений здійснювати тільки суд. Тому судочинство – поняття більш широке, ніж правосуддя.

Крім того, охорона суспільних відносин, що сприяють належному здійсненню правосуддя (розкриття злочину, виконання/відбудовання покарання), є, з нашої точки зору, такою ж важливою, як і охорона відносин зі здійснення безпосередньої судової діяльності. Адже вчинення злочинів проти суспільних відносин у сфері досудової діяльності може негативно вплинути на судовий розгляд справи, а протидія суспільним відносинам щодо виконання/відбудовання покарання здатна звести нанівець результати судового процесу.

З цього можна зробити висновок про те, що правосуддя – це лише один із засобів реалізації судової влади. Правосуддя треба розглядати в традиційному розумінні цього терміну – як діяльність судів з розгляду й вирішення ци-

вільних, господарських, кримінальних справ та справ про адміністративні правопорушення.

Саме тому, вирішення проблеми визначення родового об'єкта злочинів, передбачених розділом XVIII КК, за рахунок широкого та вузького розуміння поняття «правосуддя» є недоцільним. Такий підхід суперечить принципу поділу влади на законодавчу, виконавчу та судову, який закріплений у ст. 6 Конституції України. Відповідно до ч. 1 ст. 124 Основного Закону – правосуддя в Україні здійснюється виключно судами. Делегування функцій судів, а також привласнення цих функцій іншими органами чи посадовими особами не допускаються. Отже Конституція України чітко закріплює вичерпний перелік державних органів, які відносяться до органів правосуддя та можуть здійснювати судочинство в Україні. У свою чергу правоохоронні органи є органами виконавчої влади [15, с. 76], а тому у жодному випадку їх діяльність не полягає у здійсненні правосуддя.

Крім цього Конституція України має найвищу юридичну силу (ст. 8). Отже закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй. У зв'язку з цим поняття «правосуддя», що вживається у інших нормативно-правових актах, у тому числі КК, не може мати іншого змісту, ніж це визначено у Основному Законі України. Саме тому у межах закону про кримінальну відповідальність поняття «правосуддя» повинно тлумачитися виключно як компетенція судових органів. Звідси, вирішення проблеми визначення родового об'єкта злочинів, передбачених розділом XVIII КК, через широке та вузьке розуміння поняття «правосуддя» є недоцільним.

Не менш спірною слід визнати позицію щодо залишення у розділі XVIII Особливої частини КК тільки деліктів, що безпосередньо посягають на діяльність судових органів. Річ у тому, що до цього розділу включено 33 склади злочину. Ці злочини перешкоджають діяльності різних державних органів, фізичних осіб тощо. Кожен з цих злочинних діянь має різну спрямованість, вчиняється у різний спосіб, у певній обстановці, певним суб'єктом та ін. Проте, не зважаючи на об'єктивні та суб'єктивні особливості цих злочинів, їх можна об'єднати у групи залежно від конкретного критерію. Даний науковий метод пізнання є досить поширеним при вивченні об'єкта дослідження. Загальновизнано, що наукова класифікація здійснюється з метою отримання нових знань щодо елементів поділу. Вона дозволяє більш повно та точно розкрити їх властивості, зв'язки та відносини, сприяє систематизації знань, понятійного апарату, є базою для подальшого розроблення та вдосконалення теоретичних положень у тій чи іншій науковій галузі.

Науковці, які займаються дослідженням злочинів, передбачених XVIII Особливої частини КК, пропонують різні критерії для класифікації цих протиправних діянь, наприклад, за суб'єктом вчинення. Проте, найбільш поширеною та загальновизнаною є класифікація залежно від об'єкту посягання.

Так, на наш погляд, залежно від подібності безпосередніх об'єктів, вбачається за можливе серед злочинів даного розділу виділити діяння, що посягають на відносини: 1) у сфері здійснення та забезпечення належної діяльності органів досудового розслідування, прокуратури та суду (статті 371–375, 376, 387 КК); 2) злочини у сфері забезпечення гарантій незалежності діяльності судових органів при здійсненні правосуддя, а також гарантій безпеки життя, здоров'я та права власності суддів або їх близьких родичів (статті 376, 377–379 КК); 3) злочини у сфері забезпечення отримання достовірних доказів та встановлення інших обставин, що мають значення для здійснення провадження (статті 383–386, 396 КК); 4) злочини у сфері забезпечення належного виконання законних вироків, постанов, ухвал чи рішень суду, а також рішень Європей-

ського суду з прав людини (статті 382, 388, 389-395 КК); 5) злочини у сфері здійснення заходів безпеки щодо осіб, взятих під захист (статті 380, 381 КК); 6) злочини у сфері забезпечення гарантій діяльності та професійної таємниці захисників або представників особи, а також гарантій безпеки життя, здоров'я та права власності зазначених осіб або їх близьких родичів (статті 397-400 КК).

Виходячи з наведеної класифікації, можна зробити висновок, що положення статей, розміщених у розділі XVIII КК, спрямовані на захист не тільки діяльності, яка пов'язана із відправленням правосуддя, а й такої, яка створює необхідні умови для її здійснення. Тобто діяльності, яка виступає у якості передумови, основи, фундаменту для реалізації судами своїх функцій.

Справедливість та законність правосуддя перебуває у залежності не тільки від діяльності судових органів, а й органів та осіб, які сприяють реалізації даної функції держави шляхом своєчасного виявлення, припинення, розкриття суспільно небезпечних діянь, надання достовірної інформації щодо обставин вчиненого, відповідають за правильне та своєчасне виконання судових рішень тощо. Таким чином, поведінка осіб, яка перешкоджає швидкому, повному та об'єктивному розслідуванню, всебічному та неупередженому виконанню рішень, передбачених законом, заважає виконанню завдань, що стоять перед судовими органами. Саме існування такого тісного зв'язку між діяльністю цих органів дає підстави стверджувати про однорідний характер суспільної небезпеки діянь, передбачених у розділі XVIII КК. Звідси

об'єднання їх у одному розділі Особливої частини КК вбачається обгрунтованим.

В той же час, виходячи з того, що правосуддя – це діяльність виключно суду, а інші державні органи та фізичні особи тільки сприяють його здійсненню, вбачається доцільним визнавати родовим об'єктом цих злочинів суспільні відносини у сфері здійснення правосуддя та діяльності щодо забезпечення його здійснення. Саме таке розуміння родового об'єкту, по-перше, узгоджується з положеннями інших нормативно-правових актів, у тому числі Конституцією України. По-друге, відповідатиме принципу поділу державної влади в Україні на законодавчу, виконавчу та судову. І, нарешті, по-третє, дозволить точніше відобразити суспільно небезпечний характер даних злочинів та надасть можливість відмежувати їх від суміжних деліктів.

На підставі зазначеного назву розділу XVIII Особливої частини КК вбачається доцільним змінити на «Злочини проти правосуддя та діяльності щодо забезпечення його здійснення».

Підсумовуючи викладене, зазначимо, що здійснення функцій правосуддя належить виключно судовим органам. Проте законність і справедливість реалізації ними своїх повноважень перебуває у тісному взаємозв'язку з діяльністю інших осіб, державних органів, які сприяють реалізації функцій правосуддя (потерпілі, експерти, органи досудового розслідування, прокуратури, органи виконання судових рішень тощо). У зв'язку з цим вбачається доцільним узгодити назву розділу XVIII Особливої частини КК зі змістом безпосередніх об'єктів злочинів, що у ньому передбачені.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кримінальне право України : Заг. частина : підручник / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін. ; за заг. ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. – 4-те вид., переробл. і допов. – Х. : Право, 2010. – 456с.
2. Мірошниченко С. С. Злочини проти правосуддя : теоретичні і прикладні проблеми запобігання та протидії : автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня д. юрид. наук спец. : 12.00.08 «кримінальне право та криминологія ; кримінально-виконавче право» / Сергій Сергійович Мірошниченко. – К. : Нац. акад. прокуратури України, 2012. – 40 с.
3. Глистин В. К. Проблема уголовно-правовой охраны общественных отношений (объект и квалификация преступлений) / В. К. Глистин. – Л. : Изд-во Ленинград. ун-та, 1979. – 127 с.
4. Коржанський М. Й. Кримінальне право України : Частина Особлива / М. Й. Коржанський. – К. : Генеза, 1998. – 592 с.
5. Мульченко В. В. До об'єкта злочинів проти правосуддя / В. В. Мульченко // Держава і право. Юридичні і політичні науки. – Вип. 11. – 2001. – С. 489–495.
6. Бринзанська О. В. Правосуддя як об'єкт злочинів, що посягають на діяльність установ кримінально-виконавчої системи / О. В. Бринзанська // Держава і право. Юридичні і політичні науки. – 2007. – Вип. 35. – С. 506–512.
7. Голоднюк М. Н. Вопросы развития законодательства о преступлениях против правосудия / М. Н. Голоднюк // Вестник Московского университета. Серия 11. Право. – 1996. – № 6. – С. 16–25.
8. Осадчий В. Зміст правосуддя у злочинах проти правоохоронної діяльності / В. Осадчий // Право України. – 2000. – № 11. – С. 110–112.
9. Денисов С. А. Актуальные проблемы уголовной ответственности за правосудия : автореф. дис. ... на соискание уч. степени д-ра юрид. наук спец. : 12.00.08 «кримінальне право і криминологія ; кримінально-исполнительное право» / С. А. Денисов. – СПб : МВД России, СПб. ун-т, 2002. – 51 с.
10. Бурдін В. М. Окремі проблеми злочинів проти правосуддя за КК України / В. М. Бурдін // Життя і право. – 2004. – № 2. – С. 74–77.
11. Лемешко О. М. Кримінально-правова оцінка потурання вчиненню злочину / Олександр Миколайович Лемешко. – Х. : ФІНН, 2003. – 160 с.
12. Палюх Л. М. До питання про родовий об'єкт злочинів проти правосуддя / Л. М. Палюх // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – 2008. – № 3. – С. 1–9.
13. Словник української мови : в 11 томах. – Том 9, 1978. – С. 829.
14. Дідик С. Є. Родовий об'єкт злочинів проти правосуддя (проблеми визначення) / С. Є. Дідик // Часопис Київського університету права. – 2011. – № 4. – С. 318–321.
15. Адміністративне право : підручник / Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого ; за заг. ред. : Ю. П. Битяк, В. М. Гарашук, В. В. Зуй. – Харків : Право, 2010. – 624 с.